

LA CÒPIA RIPOLLESA DEL SEGLE XIV DEL *DE VITA SOLITARIA* DE PETRARCA

ANTONI LLAGOSTERA I FERNÁNDEZ

Entre els manuscrits ripollesos dipositats des de 1835 a l'Arxiu de la Corona d'Aragó hi ha una còpia de finals del segle XIV, realitzada pel monjo ripollès Guillem de Colldecanes, del *De vita solitaria*, una de les obres més importants del gran humanista italià Francesco Petrarca.

Aquesta còpia manuscrita ripollesa de l'obra de Petrarca constitueix una interessant referència, tant pels atzars que han envoltat el seu coneixement i la injusta valoració que se n'ha fet, com per l'errònia datació que se li havia atribuït, i ha estat mancada fins ara d'una anàlisi detallada. Ens trobem davant d'una reiterada manca d'atenció envers el patrimoni documental ripollès.

La còpia que va fer Colldecanes de l'obra de Petrarca apareix en tots els catàlegs del fons documental del monestir de Santa Maria de Ripoll (vegeu Annex).

El coneixement de la còpia de Petrarca de Colldecanes

La còpia del *De vita solitaria* de Francesco Petrarca realitzada pel monjo ripollès Guillem de Colldecanes ha tingut escassa fortuna en la història literària, que ha donat una importància molt relativa al seu valor, això és, a la datació de la còpia i al seu contingut. Aquest fet es pot comprovar resseguint les vicissituds que van experimentar el seu coneixement i estudi per part dels estudiosos tant de la personalitat de Petrarca com de la introducció de l'Humanisme a Catalunya.

La primera menció de la còpia ripollesa de Petrarca és de l'any 1836. Fèlix Torras Amat, a *Memorias para ayudar a formar un Diccionario crítico*

de los escritores catalanes, menciona un Guillermo de Colldecanes, “monje de Ripoll, y prior de Panizars, dependiente del monasterio”, autor del llibre “*Liber vitae solitariae*, un tomo en 4º que existe en el archivo de Ripoll”.¹ A pesar de la greu omissió d’Amat en no esmentar que ens trobem davant d’una còpia de Petrarca, una menció semblant podem trobar-la en la més moderna *Enciclopedia Universal Ilustrada Europeo-americana* (començada a publicar el 1927):² “monje español de Ripoll, que fué prior de Panizars, cargo dependiente de aquel monasterio. Se le debe la obra: *Liber vitae solitariae*, que se conserva en el archivo de Ripoll.”

Joan Corminas, en el seu *Suplemento al Diccionario crítico de los escritores catalanes* a l’obra de Torras Amat, de l’any 1849, ja indicava, però (en un amagat apèndix sobre “Costumbres”), que l’obra “procedente de Ripoll: *Liber vitae solitariae Francisci Petrarcha* escrito por Guillermo de Coll de Canes, prior de Panijars, papel algodón, carácter siglo XIV al XV, tiene el No. 109”.³

Donat que aquesta còpia de Colldecanes posava en relació Catalunya amb Petrarca, era normal que els estudiosos italians en fessin esment. L’any 1884, Isidoro Carini deia molt succintament, en la seva obra *Gli Archivi e le biblioteche di Spagna in rapporto alla storia d’Italia in generale e di Sicilia in particolare*:⁴ “Trovai nell’ Archivio di Barcellona il *Liber Vitae Solitariae* di Francesco Petrarca, anch’esso in carta di cotone e caratteri del secolo XIV o del XV.”

Però l’equivocació de Corminas quan indica que el manuscrit ripollès era numerat amb el 109 i no amb el 104 va provocar desconeixement i mencions errònies. Un segon estudiós italià, Arturo Farinelli, en un article de l’any 1904, “Sulla fortuna del Petrarca in Spagna nel Quattrocento”, deia: “Trovo registrato nel *Suplemento alle Memorias para ayudar a formar un Diccion. crít. de los escrit. catal.* del Torres Amat, Burgos, 1894. Pàg.: 302, un «*Liber Vitae solitariae Francisci Petrarca* escrito por Guillermo Coll de Canas, prior de Panijars, papel algodón, carácter siglo XIV al XV; tiene el no. 109» e dovrebbe trovarsi all’«Arch. gener. de la Corona de Aragon», proveniente da Ripoll. Io ne chiesi invano notizia a’ miei amici di Catalogna.”⁵

Aquest era el panorama a començaments de segle XX. La còpia de Colldecanes de l’obra de Petrarca continuava en la penombra, quasi desconeguda.

Rudolf Beer, l’erudit austríac que va escriure el 1907 el seu celebrat tractat sobre els manuscrits ripollesos (*Die handschriften des klosters Santa*

Maria de Ripoll [Los manuscrits del monestir de Santa María de Ripoll]), citava concretament l'obra de Coldecanes i les al·lusions de Carini i Farinelli com una mostra del desconeixement de la importància de la biblioteca ripollesa. Beer en destacava molt concretament aquesta còpia de Coldecanes de l'obra de Petrarca com una mostra:

Lo manuscrit està conservat, efectivament, però no sots lo Nr. 109, sinó lo Nr. 104 de la col·lecció de Ripoll, y porta aquesta nota final: "Scriptus per fratrem Guillelmum de Coll de canes priorem de Panissas litigantem prioratum de manguella quem pacifice possidere in breui sperat misericordia dei ipsum iuvante."⁶ Les primeres fulles del Rivipullensis [1]67 que (comp. dalt p. 495) conté diferents tractats de Bartolus de Saxoferrato, donan encare més llum sobre l'escriptor dels dos manuscrits esmentats; puix, fol. 1-3, hi ha una lletra de "Johannes de Silvis, decanus ecclesiae sancti agricolii (sic) avinionis encreçada al abat y convent Monasterri sancti Benedicti de Bagiis", ab la data: "Datum et actum avinione in domo habitacionis nostre anno 1380", la qual tracta primerament dels estudis en Avinyó en general, y després pondera: "Venerabilis et Religiosus Vir Frater Guillelmus de Col de Canes monachus et Camernarius monasterri Supradicti sancti Benedicti de Bagiis in prephato studio avinionensi in iure canonico continue insistens.. qui a mense octobris anni domini MCCCLXXVII [1377] proxime preteriti citra in eodem studio continue studuit et ceteros actus qui per veros studentes fieri debent exercuit." Llegim, donchs, aquí, una especie de certificat acadèmic que s'extengué al aplicat religiós, y podèm tenir per segur que no era una cosa isolada la exportació de material literari aquí documentat procedent del famós centre d'estudis [Avinyó] envers Catalunya.⁷

Beer ja s'havia queixat unes línies abans en el seu treball que:

Era d'esperar que Isidoro Carini, qui en 1882 resseguí per encàrrech oficial los arxius y biblioteques espanyoles, hauria omplert les llacunes que havèm deixat assenyalades. No obstant un se trova enganyat en aquest esperança; l'informe de Carini: "Gli Archivi e le Biblioteche di Spagna", Palermo, 1884, s.⁸ útil per lo coneixement de moltes col·leccions de manuscrits d'Espanya, en deixa casi completament a les fosques precisament a Ripoll. [...]Les noves [d'Isidoro Carini] del

tot incompletes sobre'ls manuscrits, [...] en l'exemplar de la *Vita solitaria Petrarca* són descuidades les circumstàncies de la formació de la copia, circumstàncies importants per Carini y comunicades ja per Amat y Corminas, etc., etc.⁹

Les mancances dels bibliòfils italians eren completades pel fet que, com deia Beer:

També és significativa una observació de A[r]turo Farinelli en los seus "Studie Sulla fortuna del Petrarca in Ispagna nel Quattrocento" (*Giornale stor. delle letter. ital.*, XLIV, 297-350).¹⁰ Estudiant sobre l'exemplar manuscrit, esmentat més amunt, de la *Vita solitaria* del Petrarca, fonamentat en les indicacions aportades per Corminas, anota (lloch. cit., 303, nota 3):¹¹ "Dovrebbe trovarsi all' Arch. gener. de la Corona de Aragón proveniente da Ripoll. Io ne chiesi invano notizia á miei amici di Catalogna." L'exemplar existeix, no certament sots lo nombre (106)¹² citat per Corminas, sinó sots lo Nr. 104 dels Ripullenses, del qual ja tindrà ocasió d'ocuparnos.¹³

Les queixes i aclariments de Beer varen tenir efecte sobre Arturo Farinelli, el qual es va fer ressò de la indicació de l'erudit austríac: "[...] e al compianto R. Beer, che me lo descrisse in una sua missiva (Si deva il saggio del Beer, *Die Handschriften des Klosters Santa Maria de Ripoll*, II, 88). Nel 1377 il Coll de Canes si trovava ad Avignone per apprendervi diritto canonico."¹⁴

Cal assenyalar que aquesta atenció envers l'obra de Guillem de Colldecanes i la seva còpia de Petrarca, que Beer i el catàleg de García Vilada, de l'any 1915, havien acuradament mencionat, encara no va tenir incidència entre els estudiosos catalans.

N'hi ha exemples significatius. El primer estudiós català de l'arribada de l'humanisme a Catalunya, Antoni Rubió i Lluch, no esmenta el nom de Colldecanes i la seva còpia de Petrarca, ni en el seu discurs de 1889 sobre "El renacimiento clásico en la literatura catalana" ni en el seu article de 1917-1918, "Joan I humanista i el primer període de l'humanisme català".¹⁵

Aquesta obra continua absent de la història literària catalana durant el període republicà dels anys trenta, malgrat que l'any 1931 Ferran Valls i

Taberner publicà la còpia del catàleg ripollès d'Olzinelles-Bofarull de l'any 1822, on queda constància de l'existència de les obres de Colldecanes.

Mostra d'aquesta persistent i constant manca de consideració, a pesar de l'existència de documentació, n'és que en l'obra de Martí de Riquer de l'any 1934, *L'Humanisme català (1388-1494)*, tampoc no hi ha cap al·lusió a la còpia de Petrarca feta per Colldecanes.

La primera menció a aquesta còpia de l'obra de Petrarca la trobem l'any 1936 en un article de l'estudiós català Ramon d'Alòs-Moner "Flors de Petrarca de remeys de Cascuna fortuna". Una referència, però, que tan sols valora que la còpia de Colldecanes no fos una traducció: "Tampoc sabem que arribés a traduir-se el *L. de vita solitaria* que Guillem de Coll de Canes, prior de Panisars, va transcriure en la solitud del claustre cap a finals del segle XIV".¹⁷

Jordi Rubió i Balaguer, en el seu article "Sobre els orígens de l'humanisme a Catalunya",¹⁸ de l'any 1947, tampoc no esmenta aquesta còpia.

Caldrà esperar fins el 1959 per trobar-ne una nova menció. Martí de Riquer, en una nota a peu de pàgina del pròleg a les *Obras de Bernat Metge* referida a la carta de Pere de Pont [de 1386 o 1387], la qual constitueix la primera menció de Petrarca en la cultura catalana, presenta Pere de Pont com a precursor, i relativitza la importància de la còpia que Colldecanes va fer de l'obra de Petrarca: "[...] esta obra [*De vita solitaria*] alcanzó muy pronta difusión en Cataluña, pues en el Archivo de la corona de Aragón existe una copia del texto latino del *De vita solitaria* hecha a finales del siglo XIV." També esmenta el treball i la citació anteriors d'Alòs-Moner.¹⁹ Posteriorment, Martí de Riquer ha fet altres valoracions, en la mateixa línia: "[...] se ha repetido numerosas veces que la *Història de Valter i Griselda* es la primera muestra de petrarquismo en España. Convendría matizar esta afirmación: dejando aparte el hecho anecdótico de que en 1377 Guillem de Coll de Canes había hecho una copia del *De vita solitaria* del gran humanista italiano[...]."²⁰

Cal parar una mica d'atenció a la carta de Pere de Pont, que Martí de Riquer va presentar per primera vegada en el pròleg a les *Obras de Bernat Metge*:

En el año 1386, o en el de 1387, un poco antes, por tanto, de la fecha que se suele dar al *Valter e Griselda* [que ell data el 1388], otro catalán escribía palabras muy semejantes sobre Petrarca [a les que inicien l'epístola de Bernat Metge a Isabel de Guimerà]. Se trata de Pere de

Pont, quien dirigiéndose en una epístola a su maestro Luis Carbonell, secretario del obispo de Gerona, decía: “Ad illa que de Francisco Patr(i)archae queritis respon(den)do quod fuit digne laureatus poeta, et maxima habetur reputatione hicque multorum librorum, volumina compilavit, et inter ceteros reputo meliores librorum Rerum Senilium et de Vita Solitaria per eum compilatum in quidam emore prope Vuceriam, Saleritane diocesis.” Estas palabras constituyen, evidentemente, la más temprana manifestación de fervor a Petrarca en las letras hispánicas, en lengua latina; y las de Bernat Metge en la epístola del *Valter e Griselda*, la más temprana en lengua romance. Pere de Pont era en 1386 escribano del Rey, más adelante lo hallamos firmando al pie de cartas de Juan I y de Martín el Humano en momentos en que junto a estos reyes se encuentra Bernat Metge, y se interesa en asuntos referentes a libros. Pere de Pont había estado en la corte de Nápoles, donde sin duda alguna había conocido las obras latinas de Petrarca, y obsérvese que creía, equivocadamente, que el tratado *De vita solitaria* lo había escrito en Nocera. Pero también menciona el conjunto de cartas de Petrarca *Rerum senilium*, en cuyo libro XVII, epístola tercera, se encuentra como hemos visto el *Griseldis*, texto latino sobre el que se basó Bernat Metge para traducir su *Valter e Griselda*. Cabe sospechar que Bernat Metge tuviera acceso al libro de *Rerum senilium* gracias a Pere de Pont; pero aun prescindiendo de esa hipótesis, las palabras de ése antes transcritas demuestran que el conocimiento de Petrarca llegó a Cataluña desde Nápoles y, sobre todo, que el ambiente que por vez primera acogió y admiró al gran escritor renacentista fué el de la Cancillería: dos escribanos de Juan I, Pere de Pont y Bernat Metge, son en España los primeros en entusiasmarse con quien *fuit laureatus poeta*, o sea «*Patrarcha, poetat laureat*”.²¹

Som davant d'una mostra molt clara de l'escassa fortuna i notòria infravaloració que va patir la còpia de Petrarca realitzada per Colldecanes: com que no era una traducció al català (Alòs-Moner), havia de merèixer una atenció menor, i esdevé una anècdota (Martí de Riquer) davant del valor de l'obra i de la personalitat de Bernat Metge. Però, sobretot, se li atorga una datació que farà fortuna (“finales del siglo XIV” o 1377), cosa que convertia el docu-

ment en la primera referència que relacionava Catalunya i Petrarca, quasi deu anys abans que la carta de Pere de Pont.

Això succeeix mentre l'any 1969 Martínez Díez publicà els catàlegs dels fons ripollesos anomenats de Marca i Ribas, on molt clarament s'indiquen elements dels diferents manuscrits de Colldecanes.

La datació errònia introduïda per Riquer es consolida. Miquel Batllori [MBM, Miquel Batllori], a l'entrada "Humanisme" del *Diccionari de la literatura catalana* (1979) diu: "Hom ha remarcat encertadament que, pel que fa a les traduccions, també el Petrarca moralista interessà més que no pas el Petrarca poeta: el *De uita solitaria* era copiat, ja el 1377, per un estudiant català a Avinyó, quan [Juan Fernández de] Heredia hi habitava."²² El jesuïta Miquel Batllori incideix en aquesta formulació i en els seus conceptes en diferents obres,²³ tot fixant reiteradament la data de 1377 a la còpia de Colldecanes.²⁴

Fa uns anys, el 1983, Lola Badia i Xavier Lamuela, en el seu pròleg al llibre *Obra completa de Bernat Metge*, on precisen que realitzen una "refosa de l'estudi sobre la vida i obra de Bernat Metge publicat per Martí de Riquer", diuen, negligint les datacions existents de la còpia de Colldecanes de l'obra de Petrarca, que "l'única menció de Petrarca al sud dels Pirineus anterior a la nostra traducció de la *Griselda*, és una carta que l'escrivà reial Pere de Pont va enviar des de Barcelona al seu mestre Lluís Carbonell, l'any 1386, tot glosant la fama que tenien a Itàlia els llibres del capdavanter de l'humanisme".²⁵ No citen, doncs, l'obra de Colldecanes ni la datació reiteradament esmentada fins aleshores.

Més recentment, Giuseppe Tavani diu que "cal recordar que aquí, a la fi dels Trescents —és a dir, pocs anys després de la carta esmentada [la de Pere de Pont]— fou feta una transcripció integral del text del *De Vita solitaria* en un còdex que es conserva a l'Arxiu de la Corona d'Aragó."^{26,27} La datació que fa Tavani del nostre document és curiosa, ja que, com hem vist, tothom dona per bona la data de 1377, i la carta de Pont és posterior, concretament de 1386, però Tavani la situa com feta "pocs anys després".

Tavani, però, fa una interessant aportació en deduir que "Bernat Metge ja havia adquirit una certa familiaritat amb el Petrarca llatí: no tan sols amb les *Senilles*, sinó també amb el *De Vita solitaria*, l'altra obra petrarquiana citada per Pere de Pont en la seva carta a Lluís Carbonell, i que havia arribat sens dubte a Catalunya, com ho demostra l'existència d'una còpia, transcrita a Barcelona en

el mateix final de segle i conservada a l'Arxiu de la Corona d'Aragó".²⁸

Així ha estat esmentada i valorada fins ara en la història literària i en la introducció de l'Humanisme renaixentista a Catalunya la còpia ripollesa manuscrita que Guillem de Colldecanes va fer de l'obra de Francesco Petrarca *De vita solitaria*.

Tres aclariments

Mitjançant les dades aportades i a partir de les mencions realitzades cal fer aclariments sobre tres aspectes diferents: la datació de l'obra, que es retarda fins a quinze anys més tard; una descripció de la còpia, que té elements molt interessants; i, finalment, la qüestió de la valoració que s'ha fet de la còpia de Colldecanes d'aquesta obra de Petrarca.

Una nova datació de l'obra, d'entre 1394 i 1397

Sí es para atenció als diferents documents de Colldecanes existents en els catàlegs del fons de manuscrits del monestir de Ripoll (vegeu Annex), es pot veure que s'ha treballat amb dates externes a la mateixa còpia de Petrarca (manuscrit 104) per establir-ne la datació, la qual s'ha fixat utilitzant les que han subministrat dos altres documents de Colldecanes (manuscrits 16 i 167).

La datació d'una obra exigeix sempre recórrer primer a les informacions que ella mateixa subministra, tot donant preponderància a les més directes; només quan aquesta no ens proporciona els elements necessaris cal cercar altres suports documentals. En el nostre cas, datar el manuscrit 104 a partir de les dades aportades pels manuscrits 16 i 167, resulta una opció insostenible, ja que els detalls que s'indiquen en ells són especialment dispars.

En els manuscrits 16 i 167 queda clar que Colldecanes era cap el 1377 monjo de Sant Benet de Bages. En això són prou coincidents els catàlegs ripollesos recollits a l'Annex, quan ens diuen que a la signatura consta "fratrem Guillelmum de Coll de Canes, monachum"²⁹ o "Camerarium"³⁰ o "cancellarium"³¹ de "Sancti Benedicti de Bagiis", en el cas del manuscrit 16, i també quan en el manuscrit 167 s'esmenta molt clarament que el document, la carta de Juan de Silvas, va dirigida "al Monasterio de Bages"³² o, com diu García Villada: "an Abt und Konrent [adreçada a l'abat [und Korent [convent?]]] sancti Benedicti de Bagiis gerichtet über [sobre, al respecte de] Col de Canes camerarius supradicti monasteri."³³

l'entorn de 1377, quan va estudiar disciplines jurídiques a la universitat d'Avinyó. Que Coldecanes estudiés a la seu papal francesa no ens ha d'estranyar, ja que aleshores aquesta ciutat provençal acollia també una acreditada universitat.³⁷ Sabem que el savi Ramon de Savarrés (abat de Ripoll entre 1362 i el 10 de setembre de 1380), també havia estudiat a Avinyó cap l'any 1343.³⁸

Entre 1380 i 1396, la vida del monjo Guillem de Coldecanes ens és relativament desconeguda. Sols sabem que fou prior comendatari del priorat ripollès de Santa Maria del coll de Panissars, l'any 1398. És possible que abans d'aquesta data ja exercís aquest càrrec, atès que el prior de Panissars documentat immediatament abans és Poncio Ventós, l'any 1371. Per les dades que tenim podria haver estat prior de Panissars des de 1380 (quan rep la còngrua avinyonenca i encara és monjo de Sant Benet de Bages) fins l'any 1401, on ja trobem documentat Bernardo Maney, monjo de Ripoll, com a responsable de Panissars.³⁹ És durant aquest ampli espai de temps bastant imprecís quan Coldecanes copia l'obra de Petrarca.

Però la signatura de la còpia de Petrarca de Coldecanes especifica, a més, "litigantem prioratum de Maguella, quem pacifice possidere in brevi sperat misericordia Dei ipsum iuvante". Quin era aquest "prioratum de Maguella"⁴⁰ mencionat a la signatura?

En la introducció de Francesc Xavier Altés i Aguiló a l'obra *Annals de Montserrat (1258-1485)* de Benet Ribas i Calaf⁴¹ s'explica amb detall l'origen d'aquest "prioratum de Maguella": "L'any 1350 es posà en execució una clàusula del testament del cavaller valencià Ponç de Vilaragut, per la qual, en cas de morir la seva filla única en edat pupillar, hom instituís en el lloc de Mauella (Mahuella o Maguella) [al municipi valencià d'Albalat dels Sorells, a l'Horta, al costat de la ciutat de València] un priorat subjecte al de Santa Maria de Montserrat. Hom hi construiria una església dedicada perpètuament a sant Benet; i si les rendes del patrimoni eren suficients, al prior i al seu soci hom els podria adjuntar algun altre monjo. La provisió prioral quedava reservada al prior de Montserrat, a qui anualment hom trametria una mostra dels fruits agrícoles."⁴²

Segons les informacions, aquest priorat montserratí a València no va tenir "[...] durant la seixantena d'anys que depengué de Montserrat, altre personal monàstic que el prior titular i el seu soci; i que el càrrec prioral fou reservat als graus complementaris del sistema beneficial, tant per part del monestir de Ripoll com per part de la cúria papal".⁴³

Però la data que ens interessa és que “[...] a les darreries de l’any 1396 i inicis de 1397, el monarca i la seva muller [Joan I i Violant de Bar] insistiren davant el papa avinyonès Benet XIII [elegit el 28 de setembre i investit el 31 d’octubre de 1394] a fi que el cardenal Jean de Muroi⁴⁴ resignés els seus drets sobre el priorat de Mauella i que així fra Guillem de Colldecanyes, que n’havia estat proveït pel papa, pogués obtenir-ne la possessió pacífica. Ho demanaren també al mateix cardenal tot retraient-li la voluntat del fundador, Ponç de Vilaragut. Més encara, a part de l’escàndol que se’n seguia, si hom no posava fi a la situació de deixadesa en què es trobaven els edificis del priorat”⁴⁵.

Així, “[...] a les darreries de l’any 1396 i inicis de 1397”, segons el document reial dipositat a l’Arxiu de la Corona d’Aragó, Guillem de Colldecanes era litigant per prendre possessió del priorat de Mauella. Era ja aleshores prior de Panissars? Molt segurament, encara que la documentació no ens ho indica.

La menció que “[...] n’havia estat proveït pel papa [...]”, ¿podria indicar que el càrrec de prior de Mauella li havia estat ofert per Benet XIII, el nou Papa, d’origen aragonès, des de la data de la seva presa de possessió? Una resposta afirmativa ens permet ampliar les pretensions del monjo ripollès sobre el priorat de Mauella, a partir de la data de la proclamació del papa aragonès, la tardor de 1394.

Sembla, però, que la possessió del priorat de Mauella per part de Guillem de Colldecanes no fou efectiva, o ho fou per poc temps. Segons Altés: “Sis mesos després, el juny de 1397 el rei s’adreçava novament al papa i al cardenal, instant-los a no retardar més la provisió del priorat de Mauella, ara, en la persona de fra Marc de Vilalba monjo i sagristà major de Ripoll.⁴⁶ La petició fou desatesa.”⁴⁷

A pesar de la situació poc galdosa i conflictiva del priorat de Mauella, sembla que Colldecanes en valorava molt la possessió. En deixa constància a la còpia de Petrarca: “[...] quem pacifice possidere in brevi sperat misericordia Dei ipsum iuvante.”

Aquestes dades ens permeten datar la còpia de Petrarca de Colldecanes en el període en què era prior de Panissars i “litigantem prioratum de Maguella”, en el període que va de la tardor de 1394 (proclamació de Benet XIII) fins al juny de 1397, és a dir, una trentena de mesos, quasi tres anys. I, fins i tot, mostrant-nos molt rigorosos en la crítica de les dates, podríem escurçar

encara més aquest lapse. Amb tot, aquestes informacions ens permeten esmenar la data de 1377 fins ara associada a la còpia ripollesa de Petrarca.

Tot i la nova datació d'aquesta còpia, entre la tardor de 1394 i juny de 1397, que fa retrocedir l'obra ripollesa més de disset anys sobre les dades fins ara utilitzades, continuem davant una de les primeres mostres de la influència de Petrarca a Catalunya, sols precedida per la carta de Pere de Pont, de l'any 1386, i de la traducció de Bernat Metge del *Valter e Griselda*, de l'any 1388.

Després d'aquest frustrat intent d'aconseguir el càrrec de prior de Mauella, ens trobem amb un segon llarg període de manca de dades sobre la seva vida, entre 1397 i 1411, quan ja consta com a paborde ripollès de Palau (entre 1411-1427). La següent data coneguda el presenta actuant com a prior i vicari general de l'abat ripollès Dalmau de Cartellà, l'any 1416. Pladevall, en la seva relació de paborde de Palau, el col·loca també com a monjo sagristà de Ripoll.⁴⁸ L'esmena és congruent, ja que el càrrec de monjo sagristà era de més rang i tenia més dotació econòmica que el de paborde de Palau.

Cal creure que Guillem de Colldecanes va morir cap a la dècada de 1430 a Ripoll, encara que no tenim cap document que ho certifiqui.

La carrera eclesiàstica de Guillem de Colldecanes al monestir de Ripoll transcorregué, doncs, sota el govern d'una sèrie de grans abats d'aquest monestir, en l'etapa gòtica, d'una autèntica esplendor monàstica: l'abat Ramon de Savarrés va comprar la baronia de La Guàrdia (31 d'octubre de 1363), la més important possessió ripollesa des d'aleshores, al rei Pere III el Cerimoniós; l'abat Galceran de Besora i de Cartellà (3 de febrer de 1381–desembre de 1383), va continuar la construcció del claustre, iniciada per Ramon de Berga a finals del segle XII, el qual havia estat anteriorment monjo almoiner de Ripoll i sisè president de la Generalitat de Catalunya l'any 1379; l'abat Ramon de Descatllar i de Palasol (24 de desembre de 1383–24 de setembre de 1408), va iniciar el seu mandat amb l'oposició del Rei Pere, que va imposar com a abat Pere de Batet, el qual, però, posteriorment, fou bisbe d'Elna (1408) i de Girona (1408-1415), i un ferm partidari de l'antipapa Benet XIII, el papa Luna; l'abat Marc de Villalba (25 de setembre de 1408-1409) va regir els destins de l'independitzat monestir de Montserrat (1410), fins aleshores priorat ripollès, de l'abat de Ripoll Berenguer de Rajadell i de Boixadors (1409-1410) i, finalment, el ja esmentat Dalmau de Cartellà i Despou (31

d'octubre de 1410–1 de desembre de 1439), va dirigir la ràpida reconstrucció del monestir després del devastador terratrèmol de la Candelera (3 de febrer de 1428).⁴⁹

Una còpia d'un dels primers originals de Petrarca

La còpia del *De vita solitaria* de Francesco Petrarca que va fer el monjo ripollès Guillem de Col·ldecanes, com hem vist, ha estat relativament coneguda i citada, però una anàlisi del seu contingut ens ofereix característiques interessants, fins ara no esmentades, amb mancances molt significatives que la posen en relació amb els debats sobre els manuscrits de l'obra de Petrarca.⁵⁰

Abans d'endinsar-nos en aquest document cal donar una primera informació sobre la gènesi del *De Vita solitaria*, de Francesco Petrarca, que constitueix una de les seves obres morals més característiques i que va obtenir molt ràpidament un gran èxit. Com ja s'ha dit, aquest tipus d'obres morals varen rebre immediats i abundants elogis a l'època.

L'estudiós Ugo Dotti precisa com va anar gestant-se l'obra de Petrarca: "A Valchiusa [llogaret situat al costat d'Avinyó], nella quaresima del 1346 –in quell'anno il giorno di Pasqua cadde il 16 aprile– Petrarca compose uno dei suoi libri più noti, il *De vita solitaria*.⁵¹ Una prima stesura dell'opera dovette esser pronta assai per tempo e Petrarca la dedicò a Philippe De Cabassole che quindici giorni era rimasto con lui a Valchiusa⁵² e che, almeno in parte, discusse con Francesco i temi del lavoro."^{53,54}

Segons Carlos Yarza, "el trabajo de corrección, no obstante, se prolongó largos años, hasta el punto de que Petrarca no lo dio por acabado hasta 1356. Aún esperó otros diez años para mandarle copia a Felipe de Cabassoles, a quien estaba dedicado y que en 1366, de obispo de Cavaillon, se había convertido ya en Patriarca de Jerusalén".⁵⁵

Però el llibre no era encara complert en l'extensió que té avui. Com explica Dotti: "Una delle aggiunte più tarde è costituita dal cosiddetto «suplemento romuldiano», che fa parte dell'ottavo capitolo del II libro e che risale al 1371. Petrarca stesso, in sua lettera del 1372⁵⁶ –la *Sen. XVI, 3*– racconta che il priore dell'eremo di Camaldoli, Giovanni Abbarbagliati, avendo visto a Venezia presso un amico comune una copia del libro, si era dispiaciuto di non avervi trovato il fondatore del proprio ordine e che pertanto, dopo aver visitato apposta il Petrarca a Arquà, gli aveva inviato una vita del santo

FRANCISCI PETRARCHÆ FLO

RENTINI, PHILOSOPHI, ORATORIS, ET
POETÆ CLARISSIMI, REPROBESCENTIS LITERATURÆ
LATINÆQUE LINGVÆ, ALIQVOT SECVLIS HORRENDA BARBARIE IN-
quinata, ac penè sepulta, assertoris & instauratoris OPERA quæ extant o-
mnia. In quibus præter Theologica, Naturalis, Moralisq; Philosophiæ præ-
cepta, liberalium quæ quartum Encyclopediam, Historiarum thesau-
rum, & Poësis diuinam quandam vim, pari cum ser-
monis maiestate, coniuncta
inuenies.

ADIECIMVS EIVSDEM AVTHORIS, QVÆ HETRVSÇO SERMONE SCRIPSIT CARMINA SIVE

Rhythmos, in quibus Græcorum gloriam, Latinorum copiam, vix hæc sate doctissimis æ-
quasse, imò suauitate & elegantiã superasse multum, visus est. Hæc quidem omnia nunc ite-
rum summa diligentia à vniuersis mendis, quibus scæbant, repurgata, atque immutabilibus
in locis, genuinæ integritati restituta, & in Tomos quatuor distincta.

Quæ uerò unoquoque Tomo continentur, uerba
pagina Lectori exhibebit.

INSIGNIORM ATQVE DOCTISSIMORVM IN
RE LITERARIA VIRORV, DE HOC AVTHOR
re testimonia in Prefatione habet.

BASILEÆ, 1581.
PER SEBASTIANVM HENRICPETRI.

EX LIBRIS
IOHANNIS DE VAY DEVAY JOSKE

Una de les primeres edicions de les obres llatines completes de Petrarca

perché ne traesse il nuovo capitolo da aggiungere. Oltre alla biografia di san Romualdo, che nel Vat. lat. 3357 è aggiunta su un foglio a parte.⁵⁷

En *De vita solitaria*, Petrarca, “menoscaba continuamente la vanidad de involucrarse en la vida de acción y lamenta el tiempo perdido en ella a expensas de sus estudios”. Es manifesta així una de les seves personalitats, contraposada a la seva activitat d’home polític lligat a la política italiana i imperial: “Efectivamente, la alabanza concomitante a la vida solitaria, con sus virtudes y beneficios, comparada con las penalidades de la vida en sociedad (y muy especialmente en Aviñón) habría de convertirse en uno de sus tópicos más prolíficos.”⁵⁸

Estem, en el cas del *De vita solitaria*, davant d’un compendi de vides religioses exemplars molt personal. El llibre de Petrarca *De vita solitaria* està dividit en dues parts o llibres: “El primer libro explora sistemáticamente las ventajas de retirarse al campo en busca de la soledad; libertad, serenidad, tranquilidad de mente y de cuerpo para el estudio y el desarrollo espiritual, junto con las bellezas del paisaje natural y la ausencia de todos los inconvenientes de la vida social y urbana; el segundo y el tercero comentan innumerables figuras del pasado, desde Adán y Abraham hasta los filósofos, poetas y hombres de estado de la antigüedad, que habían saboreado los goces de la soledad y cosechado sus beneficios.”⁵⁹

Cal afegir que *De vita solitaria* de Petrarca és un llibre molt proper a una altra obra seva, *De otio religioso*, “tanto por la intención como por la cronología”.⁶⁰ L’obra *De otio religioso*, iniciada l’any 1347 “como corolario de una visita a la cartuja de Montrieux, donde había profesado Gerardo, el hermano de Petrarca”, fou també reelaborada i ampliada posteriorment, entre 1353 i 1361.⁶¹

Prenent com a base les explicacions anteriors, l’anàlisi de la còpia ripollesa de l’obra de Petrarca dipositada avui a l’Arxiu de la Corona d’Aragó ens fa avinents algunes característiques rellevants que cal detallar.⁶²

El llibre del volum manuscrit duu el títol *Liber Vitae solitaria*, però la còpia d’aquesta obra de Petrarca és precedida per *Gregorius, de laude psal-morum*, o com diu el llistat de Marca, un *Guillelmus de Mandagoto de electionibus et eorum processibus ordinandis*. A continuació d’aquest text, a partir de la pàgina 6r[evers], sense cap encapçalament o títol, s’inicia la còpia pròpiament dita.

Una comparació de la còpia d'aquesta obra, feta pel monjo ripollès, amb l'edició més antiga i apta a la qual hem tingut accés, la de Basilea de 1581,⁶³ ens col·loca davant d'un seguit d'evidències significatives.

Una característica és que la còpia que fa Colldecanes de l'obra de Petrarca no recull la dedicatòria “Franciscus Petrarca Philippo Hierosolymarum patriarchae”⁶⁴ datada a “Venetiis VIII. Idus Iunias”,⁶⁵ ni cap menció a l'amic bisbe, ja que comença directament, sense cap títol, amb les paraules que encapçalen el Prefaci de l'edició de Basilea de 1581: “Paucos homines novi...” (Pocs homes vaig conèixer...)⁶⁶.

La còpia de Colldecanes deixa a l'inici de cada capítol o apartat un espai per a una caplletra, indicada en lletra petita, però no hi ha cap títol de capítol. Aquests espais per a les caplletres formalitzen un total de 32 blocs de text o apartats pel llibre primer, i 51 pel llibre segon, separats per la indicació “Francischi petrarce laureti vite solidatie explicat liber I [...]”⁶⁷, amb un total de 132 pàgines, des del 6 revers fins el 66 revers de la còpia conservada a l'Arxiu de la Corona d'Aragó.

És evident que la còpia de Colldecanes té dividit el llibre seguint unes pautes molt diferents a les edicions impreses. El llibre I del *De vita solitaria* en la còpia de Colldecanes té 32 apartats, mentre que l'edició de Basilea de 1581 es divideix en 36 capítols. En el cas del llibre II la diferència s'eixampla, ja que la còpia de Colldecanes està dividida en 51 apartats, i l'edició de Basilea en 64 capítols.

Una altra diferència molt important és que la còpia de Colldecanes no recull l'anomenat “suplemento romuldiano”. En l'edició de Basilea de 1581 aquest suplement, titulat *De solitudine Romualdi*, constitueix el capítol 16 de la secció tercera del llibre II [2.3.16].⁶⁸ Ja hem explicat com aquest “suplemento romuldiano” fou afegit per Petrarca a l'obra iniciada el 1346 cap l'any 1371. En la còpia ripollesa passem d'un apartat 2.23, que correspon al capítol 15 de la secció tercera del llibre segon de l'edició de Basilea de 1581, titulat *De solitudine Carlomani*, a un apartat 2.24 que correspon al capítol 17 de la secció tercera del llibre segon, titulat *De solitudine Petri Damiani*.⁶⁹

Aquestes característiques de la còpia que fa Colldecanes de l'obra de Petrarca, mancada del “suplemento romuldiano”, ens situen davant d'un manuscrit primari, molt interessant, i ens fan plantejar quin fou l'original a partir del qual Colldecanes va realitzar la còpia.

Una primera recerca del possible original de la còpia de Colldecanes ens remet als manuscrits petrarquistes dels arxius italians. D'entrada, no sembla factible que el celebrat manuscrit Vat. 3357 fos l'original a partir del qual el monjo ripollès fes la còpia, ja que aquest té la dedicatòria a *Philippum Vaccillensem* i inclou el "suplemento romuldiano".

Resta, en una primera anàlisi, com a original més possible o parent més proper de la còpia de Guillem de Colldecanes, el manuscrit del Fons Barberiniano dels arxius Vaticans 2110, on no hi ha menció a la dedicatòria de l'obra ni el "suplemento romuldiano".⁷⁰

També caldria dir quelcom sobre el lloc on fou copiada aquesta obra de Petrarca pel monjo ripollès. Com hem vist, fins ara s'ha donat com un fet que Colldecanes va copiar l'obra de Petrarca quan estudiava a Avinyó, l'any 1377. La modificació de la data de la còpia fa que aquesta possibilitat resti present, donades les relacions que Colldecanes, Ripoll i Catalunya tenien amb la Cort papal, especialment en el anys 1394-1397; això no obstant, no en tenim confirmació.⁷¹

Algunes notes a les valoracions de la còpia ripollesa de Petrarca

La còpia de l'obra de Francesco Petrarca feta pel monjo ripollès Guillem de Colldecanes ha estat objecte de valoracions que mereixen unes notes.

Malgrat el canvi de datació que hem efectuat, fent retrocedir una quinzena d'anys la còpia (entre la tardor de 1394 i juny de 1397), ens trobem davant d'una de les mostres més primerenques del contacte de la cultura catalana amb els ambients humanistes italians, sols precedida per la carta de Pere de Pont (1386) i la traducció de Bernat Metge del *Valter i Griselda* (1388). Cal fer especial esment que Pere de Pont destaca precisament l'obra *De vita solitaria* en la seva carta.

Però a pesar d'aquesta situació, els estudiosos de l'Humanisme a Catalunya han valorat molt poc la còpia de l'obra de Petrarca feta pel monjo ripollès, com hem mostrat. Alòs-Moner en destaca que no fos una traducció al català i que s'hagués realitzat lluny dels ambients culturals i polítics més influents. De "fet anecdòtic", la qualifica Martí de Riquer. En canvi, Batllori destaca que fos una còpia d'una de les obres morals de Petrarca, que obtinueren a l'època molt ràpid predicament arreu.

La valoració que fa Aldòs-Moner en el sentit que la còpia ripollesa de Petrarca no fos una traducció al català no resulta justificada. En aquells anys, una etapa d'elits culturals molt localitzades, durant els quals en els ambients polítics i intel·lectuals, per exemple en la cancelleria catalana,⁷² les llengües emprades eren el llatí, l'italià o el català, no és una dada significativa el fet que no es tractés d'una traducció a aquesta llengua. En tot cas, la llengua més prestigiosa era el llatí, i Petrarca serà valorat pel domini que té del llatí clàssic, més que per les seves obres italianes.

Una altra consideració és la que judica que la còpia de Col·decanes fou feta en la solitud del claustre. Aldòs-Moner judica que el monjo ripollès "va transcriure en la solitud del claustre"⁷³ l'obra de Petrarca. Es qüestiona, sense gaire fonament, el seu efecte difusor i propagandístic.

El fet que la còpia sigui obra d'un monjo pot haver estat una de les causes de la manca de valoració enfront de les figures més renaixentistes (homes de govern i burgesos, creadors i literats), per exemple Bernat Metge. Un Bernat Metge que donarà a la llum la primera de les obres genuïnament renaixentista catalana, *Lo Somni*. Però la mateixa consideració podríem fer de l'obra de Juan Fernández de Heredia, un templer i, per tant, un representant de la vella estructura medieval.

L'existència d'una còpia de Petrarca en un monestir pirinenc, allunyat de la cort barcelonina, ha induït també a menysvalorar el treball de Col·decanes. Però s'oblida que aleshores el monestir de Santa Maria de Ripoll era un important centre religiós, amb una gran presència en la vida política i intel·lectual catalana, i que posseïa una biblioteca molt valuosa. La seva adscripció a un monestir amb molta influència fa que no puguem menystenir la seva influència difusora, malgrat el seu caràcter manuscrit. Cal tenir present que som encara lluny de la democratització de la lectura que va suposar l'aparició de la impremta i que, per tant, la difusió d'una obra s'havia de fer sempre a partir de còpies personals manuscrites.

Cal tenir molt en compte l'esforç realitzat per Col·decanes, que va haver de cercar l'original, segurament lluny del país, i la valoració que en fa, que el força a fer-ne una còpia. Còpia una obra citada en la carta de Pere de Pont, una obra moralista, gènere aleshores molt apreciat. I copia *De vita solitaria* i no *De otio religioso*, una obra que podríem considerar més propera a un monjo. Ja s'ha remarcat que no és pas estrany que sigui aquesta obra moralista de Petrarca, *De vita solitaria*, una de les que primer es van conèixer i introduir a

Catalunya. La còpia feta per Colldecanes s'emmarca, doncs, en un context que ens recorda la labor dels copistes medievals, però amb intencionalitats i elements nous, i en la tendència dominant de difusió d'un cert tipus d'obres morals, amb una destacada sintonia amb l'època. Som davant d'una actitud que s'allunya de la transcripció feta en la soledat del claustre.

S'ha valorat, com hem vist, la primera menció catalana de Petrarca en la carta de Pere de Pont, a pesar de les informacions errònies que conté, i la traducció al català d'un fragment d'un conte de Boccaccio, traduït al llatí per Petrarca i traduït alhora al català per Bernat Metge en una carta personal dirigida a una dama, però no una feina de més abast com és la difusió completa d'una obra fonamental, molt preuada en l'època, com fa Guillem de Colldecanes d'un dels grans títols de Petrarca.

Estem en un mateix nivell, en les primeres relacions entre Catalunya i un dels grans personatges del primer Humanisme. Cadascuna d'aquestes actuacions mereix un relleu especial, ja que forma part d'un procés complex i global. Però cal equilibrar el judici. Com diu Rubió i Lluch, segurament aquesta fou una situació on "el petrarquisme havia invadit no solament la cort dels amadors de la gentilesa, sinó les severes cel·les del claustres".⁷⁴

Com a conclusió, i malgrat l'esmena a la datació d'aquesta còpia de *De vita solitaria*, que podem establir entre la tardor de 1394 i juny de 1397, cal accentuar que estem davant d'un dels primers contactes del món cultural català amb l'Humanisme i Petrarca. Guillem de Colldecanes és la tercera relació, datable i plena de significat i potència, pel caràcter, valor i volum de la còpia, entre Catalunya i el naixent Humanisme renaixentista.

Heus aquí, doncs, una mostra de l'estret contacte del monestir de Ripoll amb els ambients intel·lectuals de l'època, un fet que desmenteix, en part, la pretesa decadència cultural en què havia entrat aquest monestir. Guillem de Colldecanes fou un dels introductors de l'Humanisme trescentista italià a Catalunya per la seva feina de primer transcriptor d'una de les grans obres de Francesco Petrarca.

Notes

1. Torres Amat, Félix: *Memorias para ayudar a formar un Diccionario crítico de los escritores catalanes*. 1836. p. 183.
2. *Enciclopedia Illustrada Europeo-americana*, vol. 14. p. 471.
3. Corminas, Joan: *Suplemento al Diccionario crítico de los escritores catalanes*. 1849. pp. 302-303. Com veurem, la indicació que aquest manuscrit era el número 109 (una dada incorrecta, ja que sempre ha constat com a manuscrit 104 als fons Manuscrit Ripoll de l'Arxiu de la Corona d'Aragó) va provocar un cert desconcert entre alguns estudiosos italians de l'obra de Petrarca.
4. Carini, Isidoro: *Gli Archivi e le biblioteche di Spagna in rapporto alla storia d'Italia in generale e di Sicilia in particolare*. 1884. p. 33.
5. Farinelli, Arturo: "Sulla fortuna del Petrarca in Spagna nel Quattrocento", dins *Giornale storico della letteratura italiana*, vol. XLIV. 1904. pp. 297-350. La referència al manuscrit ripollès es troba a la nota 3 de la pàgina 303.
6. Nota de Beer: "Sobre'l particular v. Farinelli en lo *Giornale della letteratura italiana*. 1097. 175, not. 3."
7. Beer, Rudolf: "Los manuscrits del monestir de Santa María de Ripoll", dins *Boletín de la Real Academia de Buenas Letras de Barcelona*. Anys IX-X. Núms. 36-40. Octubre-desembre de 1909/octubre-desembre 1910 [Any IX. Núm. 36. Octubre-desembre de 1909. pp. 137-170. Any X. Núm. 37. Gener-març 1910. pp. 230-278. Any X. Núm. 38. Març-juny 1910. pp. 299-320. Any X. Núm. 39. Juliol-setembre 1910. pp. 329-365. Any X. Núm. 40. Octubre-desembre 1910. pp. 492-520]. Es tracta de la traducció catalana de Pere Barnils i Giol de l'obra "Die handschriften des klostere Santa Maria de Ripoll", publicada a *Sitzungsberichte der Kais. Akademie der Wissenschaften in Wien, philosophisch-historische Klasse*; 155. Band, 3. Abhandlung und 158. Band, 2. Abhandlung. Wien, 1907-1908. La cita és extreta de la traducció catalana, que a partir d'ara utilitzarem per a les cites: Any X. Núm. 40. Octubre-desembre 1910. pp. 498-499.
8. Carini, Isidoro: *Op. cit.*
9. Beer, Rudolf: "Los manuscrits del monestir de Santa María de Ripoll", dins *Boletín de la Real Academia de Buenas Letras de Barcelona*. Anys IX-X. Núms. 36-40. Octubre-desembre de 1909/Octubre-desembre 1910. La cita és extreta de la traducció catalana: Any IX. Núm. 36. Octubre-desembre de 1909. p. 141.
10. Farinelli, Arturo: *Op. Cit.*
11. Cal recordar que Corminas, en el seu *Suplemento al Diccionario crítico de los escritores catalanes* (1849. pp. 302-303), havia donat equivocadament el número 109, i no el correcte 104, del catàleg del fons Ripoll de l'Arxiu de la Corona d'Aragó. L'error de Corminas és la base del retret de Beer a Farinelli.
12. Aquí Beer (o el traductor català?) equivoca el número erroni donat per Corminas al manuscrit ripollès, el número 109, i no el 106. Beer, correctament, aclareix que la còpia de l'obra de Petrarca es troba al número 104 de l'Arxiu de la Corona d'Aragó.
13. Beer, Rudolf: "Los manuscrits del monestir de Santa María de Ripoll", dins *Boletín de la Real Academia de Buenas Letras de Barcelona*. Anys IX-X. Núms. 36-40. Octubre-desembre de 1909/Octubre-desembre 1910. La cita és extreta de: Any IX. Núm. 36. Octubre-desembre de 1909. p. 142.
14. Farinelli, Arturo: *Italia e Spagna. Volum I. Petrarca in Spagna. Boccaccio in Spagna. L'umanesimo italo-ispánico e la Biblioteca del Santillana*. Torí. 1929. p. 12, nota 1.
15. Rubió i Lluch, Antoni: "Joan I humanista i el primer període de l'humanisme català", dins *Estudis Universitaris Catalans*. Vol. X. Anys MCMXVII-XVIII [1917-1918]. pp. 83-84.
16. Cita d'Alòs-Moner: Manuscrit 104 de Ripoll a l'Arxiu de la Corona d'Aragó.
17. d'Alòs-Moner, Ramon: "Flors de Petrarca de Remeis de Cascuna fortuna", dins *Homenatge a*

- Antoni Rubió i Lluch. *Miscel·lània d'Estudis literaris, històrics i lingüístics*. Vol. I (MCMXXXVI [1936]). pp. 651-666. La cita extreta és a la pàgina 653.
18. Rubió i Balaguer, Jordi: "Sobre els orígens de l'Humanisme a Catalunya", dins *Bulletin of Spanish Studies*. XXIV (1947). pp. 88-99. Aquest punt de vista va ser ampliat a *De l'edat Mitjana al Renaixement* (1947) i al capítol sobre "Literatura catalana" al volum III (1953) de *Historia general de las literaturas hispánicas*, sota la direcció de Guillermo Díaz Plaja.
 19. Riquer, Martí de: (Edició crítica, traducció, notes i pròleg de). *Obras de Bernat Metge* (1959). p. 50.
 20. Riquer, Martí de: "Bernat Metge", dins *Antología: Cantares de gesta, trovadores, narrativa medieval, literatura catalana y castellana y vida caballeresca*, dins *Suplementos Anthropos. Antologías temáticas 12*. Barcelona, 1981. Pàg.: 89.
 21. Riquer, Martí de: *Obras de Bernat Metge*. 1959. pp. 49-51. Giuseppe Tavani (*Per una història de la cultura catalana medieval* [1996]. p. 133) també menciona la carta de Pont, que és en un manuscrit guardat a la Biblioteca de Catalunya (ms. 1249. Foli 28) i fou publicada per José Morera Sabater ("Una curiosa correspondencia del año 1386 relativa al Cisma de Occidente", dins *Spanische Forschungen des Görresgesellschaft*. Vol. XXII. 1965. pp. 212-213).
 22. Molas i Massot, Joaquim; i Muntaner, Josep (sota la direcció de): *Diccionari de la literatura catalana* 1979. p. 323.
 23. Batllori ha insistit en aquesta característica, seguint Antonio Rubió i Lluch, Martí de Riquer i altres estudiosos: "el Petrarca moralista i retòric interessà molt més que no pas el poeta" (Miquel Batllori. "El pensament renaixentista a la Península Ibèrica", dins *De l'Humanisme i del Renaixement*. Obra completa. Vol. V. 1995. p. 45), "les primeres obres de Petrarca conegudes a Catalunya foren més aviat les de fons moral" (Miquel Batllori. "De l'humanisme catalano-aragonés", dins *A través de la història i la cultura*. 1979. p. 84) i que "Jordi Rubió i Balaguer ha subratllat que, pel que fa a traduccions, el Petrarca moralista i retòric interessà més que no el poeta" (Miquel Batllori. "El pensament renaixentista a la Península Ibèrica", dins *De l'Humanisme i del Renaixement*. Obra completa. Vol. V. 1995. p. 45). Vegeu també Riquer (*L'Humanisme català (1388-1498)*. 1934. p. 9): "El que més abellia als medievals eran les obres dels autors *historials* o moralistes, a les quals acudien amb un interès purament documental, no pas amb desig d'admirar-les per llur mèrit literari o valor estètic."
 24. Batllori. "De l'humanisme catalano-aragonés", dins *A través de la història i la cultura*. 1979. pp. 84-85. Hi ha una segona versió a "El pensament renaixentista a la Península Ibèrica", dins *De l'Humanisme i del Renaixement*. Obra completa. Vol. V. València. 1995. p. 45. Vegeu també, de Miquel Batllori: "Quan Fernández de Heredia i l'helenisme a la cort d'Avinyó", dins *De l'humanisme i del Renaixement*. Obra completa. Vol. V. 1995. p. 109. Traducció de la conferència a Saragossa del 15 de desembre de 1971. Així mateix a Molas i Massot & Muntaner: *Diccionari de la literatura catalana*. 1979. p. 323.
 25. A cura de Lola Badia i Xavier Lamuela: *Obra completa de Bernat Metge*. 1983. pp. 7, 21. L'obra de Riquer mencionada pels dos prologuistes és *Obra de Bernat Metge* (1959).
 26. Tavani indica correctament aquest manuscrit ripollès com existent al Fons Ripoll (*Manuscrit 104*), i dóna la referència al treball d'Alòs-Moner, dins *Homenatge a Antoni Rubió i Lluch* (3 volums [1936], Vol. I. P. 653).
 27. Tavani. *Per una història de la cultura catalana medieval*. 1996. p. 134.
 28. Tavani: *Per una història de la cultura catalana medieval*. 1996. p. 138.
 29. Vegeu: Martínez Díez. "Dos catàlegs de la biblioteca del monasterio de Ripoll", dins *Hispania Sacra*. Vol. XXII (1969). MCMLXX (1970). P. 23 (355). Núm. 51 d'aquest catàleg.
 30. Vegeu: Valls Taberner. "Códices manuscritos de Ripoll", dins *Revista de archivos, bibliotecas y museos*. Núms. 1-2 (Gener-març i abril-juny de 1931). pp. 163. Núm. 16 d'aquest catàleg. En el catàleg de Ribas, encara que s'indica *monachum Rivipulli*, en una nota s'esmenta *nonachum-*

- 1377] *Camerarium Sancti Benedicti de Bagüis 9 die julii anno 1377*; vide in fine P. Vegeu: Martínez Díez. "Dos catálogos de la biblioteca del monasterio de Ripoll", dins *Hispania Sacra*. Vol. XXII (1969). MCMLXX [1970]. p. 54 (386). El manuscrit porta el número 3 (bis) d'aquest catàleg.
31. García [Villada]. *Bibliotheca Patrum Latinorum Hispaniensis* (1915). p. 9. Número 16 d'aquest catàleg.
 32. Vegeu: Valls Taberner. "Códices manuscritos de Ripoll", dins *Revista de archivos, bibliotecas y museos*. Any XXXV. Gener-març de 1931. Números 1 a 2 [pp. 5-16] i Abril-juny de 1931 [pp. 139-175]. p. 165.
 33. Nota de García: Beer, Ripoll II, 88, 89. Es correspon a les pàgines 498-499 de la traducció catalana.
 34. Nota de Ribas: *monachum Rivipullij Priore de Panisse P.*
 35. Vegeu: Martínez Díez. "Dos catálogos de la biblioteca del monasterio de Ripoll", dins *Hispania Sacra*. Vol. XXII (1969). MCMLXX [1970]. p. 68 (400). El manuscrit porta el número 175 en aquest catàleg.
 36. Vegeu: Valls Taberner. "Códices manuscritos de Ripoll", dins *Revista de archivos, bibliotecas y museos*. Núms. 1-2 (Gener-març i abril-juny de 1931). p. 165. El manuscrit porta el número 104 en aquest catàleg.
 37. Creada per Bonifaci VIII [23 de gener de 1295-11 d'octubre de 1303] l'1 de juliol de 1303, cal cercar-ne, però, el origen, molt abans. Comptava amb estudis de dret civil i canònic, medicina, arts lliberals i teologia i col·legis per estudiants pobres. Vegeu: *Dictionnaire d'histoire et de Géographie ecclésiastiques*. Tom V (1931). p. 1137, i "L'Université di Avignone", dins *Enciclopedia Cattolica*. Vol. II (1949). p. 546.
 38. Així ho afirma Antoni Pladevall i Font: "La pabordia de Palau, una dignitat i administració del monestir de Ripoll", dins *Annals del Centre d'Estudis Comarcals del Ripollès 1993-1994* (1995). p. 55 (23). A Avinyó, Savarrés va comprar alguns dels llibres que han perdurat en la biblioteca de Ripoll. Vegeu: Jordi Rubió i Balaguer. "Els llibres de l'abat Savarés a la biblioteca de Ripoll", dins *Analecta Montserratensia*. Vol. IX (1962). p. 231.
 39. Monsalvatje, Francisco: *Nomenclator histórico de las iglesias parroquiales y rurales, santuarios y capillas de la provincia de Gerona*. Vol. XVI de *Noticias históricas* (1908). p. 50. La mateixa informació hi ha a *El obispado de Elna*. Tom IV. Vol. XXIV de *Noticias históricas* (1915). p. 211.
 40. Qui vulgui conèixer les primeres vicissituds d'aquest priorat montserratí pot llegir: Anselm M. Albareda. *Historia de Montserrat*. Barcelona. 1974. p. 53.
 41. Ribas i Calaf, Benet: *Annals de Montserrat (1258-1485)*. 1997. pp. 18-20.
 42. Ribas: *Annals de Montserrat (1258-1485)* (1997). 1997. p. 18.
 43. Ribas: *Annals de Montserrat (1258-1485)* (1997). 1997. p. 19.
 44. Es tracta de Joannes de Murolio d'Estaing, bisbe, primer, de Gebennen (Ginebra. Suïssa), nomenat el 27 de gener de 1378, i posteriorment de Tricastrin (Saint-Paul-trois-châteaux, a França), a partir del 12 de juliol de 1385. Nomenat cardenal de Sant Vitalis pel Papa Climent VII (20 de setembre de 1378-16 de setembre de 1394) a Avinyó el 12 de juliol de 1385. Murol va morir el 10 de febrer de 1399.
 45. Ribas: *Annals de Montserrat (1258-1485)*. 1997. p. 20.
 46. Nota de F. X. Altés: ACA, Cancelleria, Reg. 2180. f. 36v.
 47. Ribas: *Annals de Montserrat (1258-1485)*. 1997. p. 20. Aquest priorat, en tot cas, pocs anys després, el 1409, fou permutat pel priorat de Sant Sebastià dels Gorgs, i Mauella fou incorporat al patrimoni de la cartoixa de Valldectric.
 48. Pladevall. "La Pabordia de Palau, una dignitat i administració del monestir de Ripoll", dins *Annals del Centre d'Estudis Comarcals del Ripollès 1993-1994*. 1995. p. 58 (26).

49. Vegeu, entre altres: "Notes sobre l'abaciologi de Ripoll", dins *Annals del Centre d'Estudis Comarcals del Ripollès 1995-1996*.
50. Vattasso, Marc: *I codici petrarcheschi della Biblioteca Vaticana*. Roma. 1908; Pio Rajna. "Il codice Vaticano 3375 del trattato De vita solitaria di Francesco Petrarca", dins *Miscellanea Ceriani* (1910). pp. 643-686; i Berthold Louis Ullman. "The composition of Petrarch's «De vita solitaria and the history of the Vatican manuscript»", dins *Miscellanea Giovanni Mercati* (1946). pp. 107-144. D'aquest darrer estudi hi ha una segona edició dins *Studies in the Italian Renaissance*, 2 (1973). pp. 135-75.
51. Nota de Dotti: *Sen*. VI, 5; XV, 15.
52. Nota de Dotti: *De Vita solitaria*, 268. Les notes de Dotti es refereixen a l'edició a cura de A. Bufano: *Opere latine*. 2 volums (1975). Volum I, entre les pàgines 262-564.
53. Nota de Dotti: Ivi, 312.
54. Dotti, Ugo: *Vita di Petrarca* (1987). pp. 140-141.
55. "Introducción a obras morales", de Carlos Yarza, al llibre, a cura de Francisco Rico, *Petrarca. Obras. I. Prosas* (1978). p. 29.
56. Nota de Dotti: Foresti, 514-18. Es tracta de l'obra d'A. Foresti, *Aneddoti della vita di F. Petrarca*. a c. di A. Tossoni Benvenuti (1977).
57. Dotti. *Vita di Petrarca* (1987). p. 141.
58. Introducció de Nicholas Mann a: Francesco Petrarca. *Cancionero*. Vol. I (1984). pp. 55-56.
59. Mann a: Francesco Petrarca. *Cancionero*. Vol. I (1984). p. 56.
60. Yarza, Carlos: "Introducción a obras morales" dins: Francisco Rico. *Petrarca. Obras. I. Prosas* (1978). p. 31.
61. "Introducción a obras morales", de Yarza, dins: Francisco Rico. *Petrarca. Obras. I. Prosas* (1978). p. 31.
62. Una primera aproximació a l'original ripollès ens indica que estem davant d'un volum de 132 pàgines manuscrites. A l'original hi ha una numeració al revers de les fulles, des de l'1 (que no consta, ja que la numeració s'inicia amb un 2 a la tercera pàgina) fins el 66r.
63. Hem utilitzat l'edició de 1581 de l'obra *Francisci Petrarchae...Opera quae extant omnia...*, de l'impressor de Basilea Sebastianus Henripetrus, amb edicions els anys 1554, 1581 i 1623. Hem utilitzat aquesta edició ja que l'exemplar de la Biblioteca de Catalunya de l'edició de 1554 fou expurgat per la Inquisició els anys 1613 i 1633). Hem tingut a les mans també una edició de les obres de Petrarca [*Opera latina*], de Joannes de Amerbach, de Basilea, de l'any 1496, però a l'exemplar d'aquesta edició guardat a la Biblioteca de Catalunya hi manquen fulls. Hi ha una edició veneciana posterior, de 1503. L'obra *De vita solitaria* ocupa en aquesta edició de Basilea de 1581 les pàgines 223-292.
64. Es tracta del cardenal Philippus Cabassole, bisbe de Cavaillon, a França, nomenat el 17 d'agost de 1334. Nomenat patriarca de Hierosolymitan (Jerusalem) el 18 d'agost de 1361. Promogut cardenal per Urbà V, fou titular de Sant Marcel i Pere, el 22 de setembre de 1368. Traslladat el 31 de maig de 1370 a Santa Sabina. Va morir a Perusa el 27 d'agost de 1372.
65. *Francisci Petrarchae ...Opera quae extant omnia...* Basilea. 1581. pp. 223-224.
66. *Francisci Petrarchae ...Opera quae extant omnia...* Basilea. 1581. pp. 224-225.
67. Som a la pàgina 30r [59] de la còpia ripollesa.
68. *Francisci Petrarchae ...Opera quae extant omnia...* Basilea. 1581. pp. 264-266.
69. Estem en la pàgina 41v [83].
70. Vattasso. *I codici petrarcheschi della Biblioteca Vaticana* (1908). p. 134. El còdex Vat. 6394 que té una divisió que s'acosta a la còpia ripollesa.
71. En aquest terreny caldria tenir molt present que l'abat ripollès Ramon de Descatllar (desembre de 1383-setembre de 1408) fou un destacat partidari del papa aragonès Benet XIII, que el nomenà

- bisbe d'Elna (setembre de 1408) i de Girona (desembre de 1408). Va morir a València el maig de 1415. A la *Gran enciclopedia catalana* (Vol. VI. p. 150) es diu (CeBa/EDG) de Ramon Descatllar: "Es passà al partit de Benet XIII, el qual, a la mort del cardenal Jaume d'Aragó (1396), el nomenà administrador perpetu de Montserrat. Promogut (1408) a la seu episcopal d'Elna, el mateix any fou traslladat a la de Girona. Tanmateix, no residí a les seves diòcesis, sinó que el papa el retingué sempre al seu costat com a conseller seu i morí a València arran d'un sojorn del papa en aquesta ciutat." Vegeu: Conrad Eubel. *Hierarchia catholica*. Vol. I (1898). pp. 247 i 272; *Diccionario de historia eclesiástica de España*. Vol. II. p. 1019; Philippe Lazerme. *Noblesa catalana*. Vol. II (1976). p. 50; Jordi Mascarella. "L'abaciologi glossat del monestir de Ripoll", dins *Annals 1989-1990. Centre d'Estudis Comarcals del Ripollès* (1991). pp. 38-40 [28-30]; *Gran enciclopèdia catalana*. Vol. 12 (1978). p. 620, i Vol. 6 (1974). p. 546, i *Catalunya romànica*. Vol. X: el Ripollès (1987). p. 216.
72. Vegeu, per exemple, el que afirma Riquer ("Bernat Mètge", dins *Antologia: Cantares de gesta, trovadores, narrativa medieval, literatura catalana y castellana y vida caballeresca*, dins *Suplementos Anthropos. Antologías temáticas 12* (1981), p. 88.): els documents de la Cancilleria catalana eren "redactados en las tres lenguas que podríamos llamar «oficiales» en la Cancillería; el latín, el catalán y el aragonés" i que a finals del segle XIV "el latín de la Cancillería se hace culto, afligianado y bellamente retórico, va desprendiéndose de la sencilla sintaxis medieval y ganando en primores classicisantes, aprendidos en los tratados didácticos de composición y retórica y en la lectura de autores de buena latinidad".
73. Alòs-Moner. "Flors de Petrarca de Remeys de Cascuna fortuna", dins *Homenatge a Antoni Rubió i Lluch. Miscel·lània d'Estudis literaris, històrics i lingüístics*. Vol. I (1936). p. 653.
74. Rubió i Lluch. "Joan I humanista i el primer període de l'humanisme català", dins *Estudis Universitaris Catalans*. Vol. X. Anys MCMXVII-XVIII [1917-1918]. pp. 83-84.

ANNEX

La còpia manuscrita de Petrarca de Coldecanes en els catàlegs dels manuscrits de Ripoll

La còpia de Coldecanes de l'obra de Petrarca apareix en tots els catàlegs del fons documental del monestir de Santa Maria de Ripoll.

En el primer catàleg dels manuscrits del monestir de Ripoll, encarregat per Pere de Marca, comissari reial del rei de França, el 28 d'agost 1649, l'obra de Petrarca copiada per Coldecanes és referenciada com:

Liber papyraceus forinsecus intitulatus Liber Petrarchae vitae solitariae. In calce libri dicitur Francisci Petrarche laureati vitae solitariae liber secundus expliciter feliciter. Scriptus per fratrum Guillelmum de Coldecanes, priorem de Panissas, litigantem prioratum de Maguella, quem pacifice possidere in brevi sperat misericordia Dei ipsum iuvante.¹

L'obra, igualment, apareix en el "Catálogo de los códices manuscritos que hoy día existen en la biblioteca del Real monasterio de Ripoll en el Principado de Cataluña" [l'listat anomenat vulgarment de Rivas [Ribas]², ja que fou aquest monjo montserratí qui, cap a l'any 1800, va enriquir una descripció anterior del contingut de la biblioteca monacal de Ripoll:

Mandagotto de Electionibus, etc. Es duplicado con el número 12³. = *Vita solitaria edita per Franciscum Petrarcha, et scripta per fratrum Guillelmum de Coldecanes, monachum Rivipulli*.⁴ En pergaminno. Su letra del siglo XV.⁵

L'obra de Coldecanes també és relacionada en el catàleg signat per Pere Màrtir d'Olzinelles i Pròsper de Bofarull el 20 de novembre de 1822,⁶ localitzat en l'estant 3er., calaix 1er, amb el número 104 [número de catàleg que cal retenir ja que és el que té avui a l'Arxiu de la Corona d'Aragó en l'apartat de Manuscrits. Ripoll]:

Liber vitae solitariae Francisci Petrarca: escrito por Guillermo de Coll-de-canas, Prior de Panizars, dependiente del Monasterio de Ripoll. En folio sobre papel de algodón y letra del siglo 14 al 15.⁷

Finalment, per completar les referències als catàlegs existents de la biblioteca del monestir de Ripoll cal mencionar el de Zacharias García [Villa-da] a *Bibliotheca Patrum Latinorum Hispaniensis*, editat a Viena l'any 1915, on apareix la còpia de Colldecanes de l'obra de Petrarca, amb una molt acurada descripció:

Olim. est. 3o. caj. 1o. no. mod. 18, ant 44, chart. 66 fol. 34 uers. 210 x 274 mm. s. XIV. in dorso: *Libri vitae solitaria* (so).

1. f. 1r-6 Zuerst [Primer, en primer lloc] *epistola de morte regis Andree*, dann Exzerpte aus [després, aleshores, i doncs un extracte del] *Gregorius, de laude psalmorum und aus [i del] Petrus Damianus, de anima cum de corpore egreditur.*- 2. f. 6r Beg. [Comença] [*P]aucos homines noui...*⁸ folgen 2 Bücher, das letzte Schl. [Segueixen dos llibres, el darrer acaba] f. 66r *uerum dicis*.

*Francisci petrarce laureati uite solitarie liber secundus expliciit feliciter. Scriptus per fratre, Guillelmum de Coll de canes priore de paninas litigantem prioratum de manguella quem pacifice possidere in breui sperat misericordia dei ipsum iuuante.*⁹

Una consulta a l'original existent en els fons del monestir de Ripoll, que guarda l'Arxiu de la Corona d'Aragó de Barcelona, ens posa davant l'evidència que els catàlegs ripollesos fins ara citats, especialment el de García Villa-da, donen una visió molt concreta del contingut del manuscrit ripollès.

Altres obres del monjo Guillem de Colldecanes

El nom de Guillem de Colldecanes apareix en dues altres obres consignades en els catàlegs de la biblioteca conventual de Ripoll. Es tracta d'obres que contenen dades interessants, les quals, com veurem, han incidit en la datació de la còpia de Petrarca feta per Colldecanes.

La primera d'aquestes obres de Colldecanes és mencionada ja en el catàleg de manuscrits del monestir de Ripoll encarregat per Pere de Marca (1649):

In folio magno.- Liber inscriptus Incipit novum opus additionis Speculi Joannis Andreae super prima parte libri. Post medium libri sic Istae sunt allegationes factae in causa comitatus Sancti Severini ruper iure primogeniture, etc.; agitabatur dicta causa in civitate Avinionensi coram inclito Principe domino R. Hierusalem et Siciliae Rege assistente eidem aliquibus dominis Cardinalibus solemnibus in iure civili. In primis praemittitur quaedam constitutio regni; regia constitutione cavetur in haec verba Dilucida constitutione sanccimus, etc. In fine libri sic Expliciunt additiones Domini Jannis Andreae super toto Speculo Juris scriptae per fratrem Guillelmum de Coll de Canes, monachum Sancti Benedicti de Bagiis, bacalloereum in decretis quas perfecit nona die mesis julii, anno a Nativitate Domini 1377.¹⁰

L'obra, igualment, apareix en el catàleg anomenat de Ribas (cap a l'any 1800):

Novum opus additionum Speculi Juris Joannis Andreae praecipue circa adnotationes et materias civiles et canonicas. Scriptum per Fr. Guillelmum de Colldcanes monachum Rivipulli die 9 Julii anno 1377.^{11,12}

L'obra és mencionada en el catàleg Olzinellas-Bofarull (1822), com localitzat en el estant 3er. Calaix 1er, amb el número de catàleg 16 [número de catàleg que cal retenir ja que és el que té avui a l'Arxiu de la Corona d'Aragó en l'apartat de Manuscrits. Ripoll]:

Additiones Joannis Andreae super toto speculo juris. Scriptae per fratrem Guillelmum de Caldecanes, Camerarium Sti. Benedicti de Bagiis, Bacallarium in Decretis, quas praejecit 9 die mensis Julii anno a Nativitate Domini 1377. =Alegaciones producidas en la causa del Condado de Sn. Severino sobre primogenitura, seguida en Avignon. En papel de algodón de a folio, muy bien tratado.¹³

A l'obra de García Vilada (1915), apareix aquesta segona producció de Colldcanes, amb la següent descripció:

Olim. est. 3o. caj. 1o. no. mod. 8, ant 138, chart. 295 fol. bip. 59 uers. 285 x 400 mm. s. XV. in dorso: *Additiones Johannis Andreae super speculo (so) Iuris etc.*

1. f. 1ra *Incipit nouum opus additionum speculi ioannis super prima parte libri.* Beg. [Comença] [*E]ho Johannes andree huius speculi speculationem assumens...*¹⁴ schl.[Acaba] f. 206ra *que breuis est facile uideri possunt obmito usw.,* darauf [Etc., sobre aquest tema]:

*Expliciuunt addiciones domini Johannis andree super toto speculo iuris scripture per fratrem Guillermun de Col de canes cancellarium sancti benedicti de baguis baccalarium in decretis quas perfecit IX die mensis iulii anno a natiuitate domini MCCCCLXXVIIo.*¹⁵

f. 207-210 *frei.* [lliure]- 2. f. 211ra Ein anonymer Traktat beg [Un tractat anònim refereix]: [*Is]te sunt allegationes facte in causa Comitatus Sancti Seuerini super iure primogeniture et agibatur dicta causa in ciuitate auinione coram inclito principe domino Rege Ierusalem et Sicilie Rege assitente (so) eidem aliquibus dominis Cardinalibus sollempnibus in iure ciuili...* schl. [Acaba] f. 294ra *et omnia et singula decreuerunt legitime facte esse.*¹⁶

Però encara hi ha una tercera obra de Guillem de Colldecanes a l'arxiu i biblioteca del monestir de Ripoll. En el catàleg de manuscrits de Marca, del segle XVII, apareix amb la següent descripció:

*In folio.- Liber incipiens Joahannes de Sylvis, dacanus ecclesiae sancti Joannis Agricoli Avinionensis, executor ad infrascripta. Deinde reperitur bulla sequens Gregorio episcopus servus servorum Dei. Dilectis filiis syndicis, consilio, et communi civitatis nostrae Avinionensi salutem et apostolicam benedictionem, etc.; folio 3 reperitur tractatus de repraesaliis; folio 8 de materia munerum. Deinde continet repetitiones legum, et tractatus juris civilis.*¹⁷

L'obra apareix també en el Catàleg de Ribas, de finals del segle XVIII, encara que amb una descripció molt minsas:

*Varii tractatus Domini Bartholi.*¹⁸

L'obra és mencionada també en el catàleg Olzinellas-Bofarull (1822), com localitzada en el estant 3er. Calaix 1er, amb el número 167 [número de catàleg que cal retenir ja que és el que té avui a l'Arxiu de la Corona d'Aragó en l'apartat de Manuscrits. Ripoll]:

Empiesa con una carta de Juan de Silvas al Monasterio de Bages comunicando una bula de Gregorio XI. Siguen varios tratados de Bartolo de Saxoferrato¹⁹ sobre asuntos legales, bastante voluminoso en papel de algodón de a folio, letra del siglo 14 al 15.²⁰

Finalment, cal dir que en el catàleg de García Vilada, (1915), apareix aquesta tercera obra de Colldecanes amb la següent descripció:

Olim. est. 3o. caj. 1o. no. mod. 21, ant 34, chart. 246 fol. uar. uers. 220 x 300 mm. s. XIV-XV. in dorso: *Carta de Juan dSilvas Monje de Bages etc. (so)*.

1. f. 1-3 Ein Brief von [Una carta de] *Iohannes de siluis decanus ecclesie sancti agricoli auinionis* an Abt und Konrent [adreçada a l'abat [und Korent [convent?]] *sancti Benedicti de Bagiis* gerichtet über [sobre, al respecte de] *Col de Canes camerarius supradicti monasterii*, der in Avignon studiert hatte und eine [que va estudiar a Avignon i hauria rebut una] *Congrua* von dem genannten Monasterium bekommen solte [del monestir esmentat [*de Sancti Agricoli* de Avinyó]]. Der Brief is aus dem Jahre 1377 [La carta és de l'any 1377]²¹. 2. f. 5r-246u Eine Anzahl [Una còpia de] *Repetitiones Bartholomaci de Saxoferrato*. Beg. mit dem [Comença amb el] *Tractatus de repressaliis*²² und de [i de] *alluionibus*... Schl. mit dem [Acaba amb el] *tractatus testium*.^{23,24}

Notes

1. Vegeu: Martínez Díez. "Dos catálogos de la biblioteca del monasterio de Ripoll", dins *Hispania Sacra*. Vol. XXII (1969). MCMLXX (1970). p. 40 (372). Té el número 150 d'aquest catàleg.
2. Malgrat que Martínez Díez parla de Rivas, cal parlar millor de Ribas, ja que es tracta del monjo arxiver major de Montserrat (entre 1771-1781, 1789-1793 i 1797-1801), Benet Ribas i Calaf (nascut a Barcelona el 1735 i mort a Sant Benet de Bages el 1812), que fou també des de 8 de febrer de 1786 membre de l'Acadèmia de les Bones Lletres de Barcelona. Ribas va ésser uns anys a Ripoll ordenant la biblioteca i arxiu del monestir de Ripoll durant l'abatiat de Francesc de Còdol i de Minguella (abat entre 1796 i el 6 de març de 1806). Sembla que Ribas va dur a terme "la reorganització de l'arxiu del monestir de Santa Maria de Ripoll, tasca en la qual esmerçà molt de temps, i per a la qual el mes de maig de l'any 1801 l'abat de Ripoll, Francesc de Còdol i de Minguella, sol·licitava a les instàncies monàstiques competents l'autorització per a poder seguir gaudint dels serveis del P. Ribas" (Introducció de Francesc Xavier Altés i Aguiló a: Benet Ribas i Calaf. *Història de Montserrat (888-1258)*. Barcelona. 1990. p. 9). Dues informacions sobre la biblioteca de Ripoll fetes per Ribas han estat editades, la primera, a l'obra de Rudolf Beer, que més endavant citarem, *Die handschriften des klostere Santa Maria de Ripoll* ("Los manuscrits del monestir de Santa Maria de Ripoll") Núm. 37. pp. 270-276; i la segona, a l'article ja citat de Martínez Díez.
3. Nota de Ribas: Mandagotto-12] om. P. El còdex numerat 12 en aquest catàleg de Ribas diu: 12. *Guillelmus de Mandagoto de electionibus et eorum processibus ordinandis*. Hi ha una nota a peu de pàgina sobre aquest còdex 12 que diu: *ordinandis] vide in principio add. P.*
4. Nota de Ribas: *monachum Rivipulli] Priore de Panisse P.*
5. Vegeu: Martínez Díez. "Dos catálogos de la biblioteca del monasterio de Ripoll", dins *Hispania Sacra*. Vol. XXII (1969). MCMLXX [1970]. p. 68 (400). El manuscrit porta el número 175 d'aquest catàleg.
6. Aquest catàleg fou realitzat durant el lliurament temporal dels llibres de la biblioteca del monestir de Ripoll durant el Trienni Liberal (1820-1823). Vegeu: Ferran Valls Taberner. "Códices manuscritos de Ripoll", dins *Revista de archivos, bibliotecas y museos*. Tercera època. Any XXXV. Gener-març de 1931. Núms. 1 a 2 [pp. 5-16] i Abril-juny de 1931 [pp. 139-175]. pp. 163. pp. 7 i 175.
7. Vegeu: Valls Taberner. "Códices manuscritos de Ripoll", dins *Revista de archivos, bibliotecas y museos*. Núms. 1-2 (Gener-març i abril-juny de 1931). p. 165.
8. Nota de García: Franciscus Petrarca, *vita solitaria*, Beer, Ripoll, I, 7-8; II, 88 [es tracta de les pàgines 141-142 de la traducció catalana].
9. Zacharias García [Villada] S.J.: *Bibliotheca Patrum Latinorum Hispaniensis* (1915). p. 55.
10. Veure: Martínez Díez. "Dos catálogos de la biblioteca del monasterio de Ripoll", dins *Hispania Sacra*. Vol. XXII (1969). MCMLXX (1970). p. 23 (355). Número 51 d'aquest catàleg.
11. Nota de Ribas: nonachum-1377] Camerarium Sancti Benèdicti de Bagii 9 die julii anno 1377; vide in fine P.
12. Veure: Martínez Díez. "Dos catálogos de la biblioteca del monasterio de Ripoll", dins *Hispania Sacra*. Vol. XXII (1969). MCMLXX (1970). p. 54 (386). El manuscrit porta el número 3 (bis) d'aquest catàleg.
13. Vegeu: Valls Taberner "Códices manuscritos de Ripoll", dins *Revista de archivos, bibliotecas y museos*. Núms. 1-2 (Gener-març i abril-juny de 1931). p. 163.
14. Nota de García: Sch. II, 221.
15. Nota de García: Beer, Ripoll II, 88 [Es tracta de la pàgina 49 de la traducció catalana].
16. García [Villada]: *Bibliotheca Patrum Latinorum Hispaniensis* (1915). p. 9.
17. Vegeu: Martínez Díez. "Dos catálogos de la biblioteca del monasterio de Ripoll", dins *Hispania*

- Sacra*. Vol. XXII (1969). MCMLXX (1970). p. 18 (350). Número 35 d'aquest catàleg.
18. Vegeu: Martínez Díez. "Dos catálogos de la biblioteca del monasterio de Ripoll", dins *Hispania Sacra*. Vol. XXII (1969). MCMLXX (1970). p. 65 (397). Número 129 en aquest catàleg.
19. Bartolo da Sassoferrato (1314-1357) és un jurista italià, dels més importants de finals de l'Edat Mitjana.
20. Vegeu: Valls Taberner. "Códices manuscritos de Ripoll", dins *Revista de archivos, bibliotecas y museos*. Any XXXV. Gener-març de 1931. Núms. 1 a 2 [pp. 5-16] i abril-juny de 1931 [pp. 139-175]. p. 165.
21. Nota de García: Beer, Ripoll II, 88, 89. Es correspon a les pàgines 498-499 de la traducció catalana.
22. Pot tractar-se del *Tract. repressalium* citat com a tractat monogràfic de Bartolo de Sassoferrato.
23. Nota de García: Savigny, *Gesch. des röm. Rechts im Mittelalter* VI.2 174 ff.
24. García [Villada]: *Bibliotheca Patrum Latinorum Hispaniensis* (1915). p. 37.

